

Hieronymi Sceptii Senēsis Episcopi Suānen-
sis epistola in orationem de trinitate dicatā san-
ctissimo ac beatissimo domino nostro Innocētio
octauo pontifici maximo.

Orationem beatissime pater quam de trinitate
dixi his proximis diebus sanctitati tuæ dicare in-
stitui: nā cū ea esset ratio solenniū cerimoniārū
ut tu diligentissime illū diem ac munus semper
obire solitus esses: & q̄ paucis ante diebus inuali-
tudinez incidisses neq̄ dū te ex ea recreasses eaq̄
de causa minus adesse potuisses q̄ erat institutū
tuū: & q̄ ea prima esset oratio quā post hāc mihi
tanto studio abs te delatā dignitatem habuissē
statui esse cū officii & obseruatiæ meæ ut qui pri-
mo in ea dignitate in qua essem abs te summa cū
gloria cōstitutus digna aliqua laude scripsissem
uel egissem tuo nomine ederētur. Tum illud res
ipsa postulare atq̄ expetere uidebatur. ut is potis-
simū meorū studiōrū fructū caperet per quem fa-
ctū esset ut ea cōsequi potuerim sine q̄bus nec in-
stitutū cursū tenere neq̄ ad hanc rerū cognitionē
nec quo contenderē potuissē puenire. Quid
eniz amabilius fieri poterat q̄ a tua sanctitate est
factū: quæ officia quæ a charitate misericordiaq̄
p̄ficiscatur abs te in meis rebus prætermissa sūt:
quid nō cum summa & singulari charitate beni-

uolentiaq; perfectū: qui mihi primus spoliato &
abiecto dexterā illam tuam fide misericordiaq;
præstātem porrexisti: rebus omnibus afflicto &
iacenti spem salutis ostendisti: omnium auxilio
destitutū domū recāpisti: auctoritate gratia sub
leuasti: a summa rerum omniū desperatione ad
spem maximam reuocasti. Tu mihi omnia quæ
ad uitam ducendam pertinebant: quæq; mihi eo
tempore erāt maxima maximeq; necessaria præ
stitisti: tu ocium ad litterarū studia tribuisti: tu
grauissimis consiliis sanctissimis adhortatōibus
ad honestatem ad laudem meā sponte & pa
rentum disciplina incitatum impulisti: tu me ut
filiū educaſti ſemperq; curaſti ne quid mihi de
eſſe poſſet: poſtremo non modo me incolumē &
ornatū eſſe uoluisti: ſed eā mihi ultro dignitate
detuliſti qua maior in terris ulla eſſe nō poſteſt:
& chriſtū domini me eē uoluisti ut ungerer oleo
leticiæ in chriſto iheſu domino noſtro. Itaq; pa
rentū beneficia dei optimi maximi munera pro
pinquorum officia honores qui maximi a princi
pe ſuo haberi poſſunt omnia mihi cumulata red
didisti: ut cum magna propinquis innumerabi
lia parentibus omnia deo imortali deberem: hæc
omnia ſingula per illos habui: uniuerſa uero per
te recuperauī. Quapropter quæcūq; in me bona
ſunt aut nature beneficio tributa aut meo labore

& industria parta: ea oīa uni refero accepta sanctitati tuæ: nam & illa quæ amiseram nunq̄ nisi per te recuperassem: & ex his quæ retinuerā fructū nullū percipere potuissem nisi tua sūma in oēs in me diuina prope clementia extitisset. Quādo itaq; pater beatissime ego tot tantisq; tuis erga me meritis: quando omnes mei gratiā referent: quæ uis ingenii: quæ magnitudo obseruantia: quæ fides tot tantorumq; beneficiorum partem ullā cōsequi poterit: Quare cum uideam nullam fidem nullū genus obseruatia posse eē tantū quod possit tuorū erga me meritorum magnitudini respōdere: id agā quod sentio a uiris clarissimis ac sanctissimis desiderari: ut eorū dignitatem ac magnitudinem colam memoria sempiterna: sempq; cogitem nihil amabilius fieri potuisse. Est enim benemerati & constituti animi beneficia principis sui non solum magnitudine rerum sed quo animo quidq; fiat ponderare ac cogitare: sed non est huius temporis singula tua in me beneficia commemorare. Accipies itaq; hanc orationem in qua res perobscuras & in tota theologia perdifficiles breuiter & dilucide a me intelliges eē explicatas.

Hieronimi Sceptii Senēsis Episcopi Suanensis oratio de trinitate dicta in capella palatina ad reuerendissimos dominos Cardinales.

Cum uenerit paraclitus quem ego mittā uobis a patre spiritū ueritatis qui a patre procedit: ille testimoniū phibeat de me: Ioānis decimoquīto & in euangelio hodierno.

Deum reuerendissimi domini nemo unq̄ uidit unigenitus uero filius qui est in sinu patris ipse declarauit: obscura est igitur diuina natura nec mente cōprehendi aut percipi potest: nemo enim cognoscit patrem nisi filius neq; filiū nisi pater: spūs præterea sanctus sic uidet ea quæ sunt dei ut spūs hominis ea quæ in hoīe sunt. Præter hāc aut primā beatamq; naturā a nullo unq̄ deus cognosci aut percipi potuit nisi ab his q̄bus se percipiū cognitumq; esse uoluit. nec solum hoībus incognita est diuina natura: sed etiam omnibus his creaturis quarum natura humanam omnem superat conditionem: ipsis etiam cherubim & seraphim. Quæ etsi ita sint nō tamen nos deus penitus reliquit in sui ignoratione uersari: nam diuino consilio ac uoluntate factum est ut natura omnibus insita & innata esset opinio uim aliquā esse diuinam. Neq; solum hac re cognitōnem sui deus atq; opinionē excitauit: sed lege moysi data & pphetis adhibitis qui diuino spiritu impulsi

futura
diuin
temp
tur p
perfe
tame
nostr
tissim
turba
ipsa
pes f
ens o
urilia
gnos
imbe
nobis
Hoc
qui a
accōn
uim a
rarū:
fragil
ui illa
nostra
sanctu
testime

futura prædicerent & signorum magnitudine ac
diuinitate uberius uim diuinæ naturæ potesta-
temq; declararent. quæ cum nõ satis esse uideren-
tur per filium suum unigenitum Iesum christũ
perfectiorem nobis sui tradidit cognitionem: ea
tamen moderatiõe adhibita ut eam imbecillitas
nostra ferre posset. Cum enim optima ac præstã-
tissima sit diuina natura inuidiæ aut alicui per-
turbationi subiecta non est: omneq; bonum ex se
ipsa semper effudit ac alios suæ bonitatis partici-
pes facit. ut igitur omnia intelligens omnia intu-
ens omnia prouidens & quid cuiq; conferat quæq;
utilia sint. Quod nobis utile fuit suæ naturæ co-
gnoscere id omnibus perspicuũ facit: quod uero
imbecillitas nostra ferre nõ poterat id occultum
nobis & procul ab humana cognitiõe esse uoluit.
Hoc summi dei cõsiliũ secuti apostoli ceteriq;
qui ad eorum imitationem omnes suas rationes
accõmodauerunt spũs sancti diuinitate completi
uim ac maiestatem diuinæ naturæ nobis decla-
rarũt: & q̃tum deus ipse permittebat & humana
fragilitas patiebatur dei cognitiõem tradiderunt
ui illa sancti spiritus incitati. quamobrem auctor
nostræ salutis hodie in euangelio dicit spiritum
sanctum amplissimũ de sua diuinitate daturum
testimonium. Ex uno enim spiritu per unũ filiũ

in unum patrem cognitio nostra p̄greditur. His
& nos freti rationibus & eius auxilio qui dixit:
Aperi os tuū & ego implebo illud: q̄tum mea fra-
gilitas ferre poterit: primū breuiter probabo deū
esse eiusq; substantiam nec cōpr̄hendi aut per-
cipi posse: deinde unum tantum esse eūdemq; in
tribus personis cōsistere: inuocato prius Mariæ
uirginis auxilio quæ ad declarandam atq; osten-
dendam filii sui diuinitatem præsens auxilium
ac præsidium præstet dicens: Aue.

Omnia quæ sunt Reuerendissimi domini uel
p̄creata sunt uel creatione caruerūt: Si itaq; pro-
creata sint oīno ea mutari & cōuerti posse necesse
est: quorum enim principium ut gignerentur &
essent a cōuersione & cōmutatiōe cœpit illa & cō-
uersioni ac cōmutationi subiecta sint necesse est
aut interitu aut uolūtatis imutatione. interitum
autem id appello cum in naturam aliam conuer-
tuntur. Si uero creatione caruerint illud cōsequa-
tur oportet ut conuerti omnino & cōmutari non
possint: quorum enim esse contrarium: horum &
qualiter existendi ratio contraria. Omnia itaq;
entia: quoniam hoc uerbum iam usu recæptum
est: neq; solum ea quæ sub sensum nostrum cade-
re possunt: sed etiam illa quæ sola intelligētia cō-

præ
mo
te a
mo
ciar
qui
grec
into
lita
tia
uer
tet
rer
ali
uer
tife
nar
cob
doc
par
adm
re n
uida
Ign
natu
hare

prehenduntur & cōverti & cōmutari & multis
modis moueri facile possunt. Ea quidē quæ men-
te ac ratione percipiuntur ut angeli animæ dæ-
mones uoluntate cum acriore cum progressus fa-
ciant in bono tum remissione: cum ex bono ali-
quid studii curæq; detraxerint & quodāmodo re-
grediantur. Cætera uero cum ip̄a gignuntur siue
intereunt: augescunt siue iminuuntur aut qua-
litate mutantur uel loco mouentur. Ea igitur en-
tīa quæ mutabilia sūt p̄creata sint necesse ē quæ
uero p̄creata sunt ea ab aliquo creata sint oportet:
Artificem uero & fabricatorem creatione ca-
rere necesse est. Si enim ipse quoq; creatus est ab
aliquo profecto creatus sit oportet: quousq; per-
uentum fuerit ad increatum. Increatus igitur ar-
tifex omnino & incōmutabilis est. hoc autem qd
nam aliud fuerit q̄ deus: Præterea & ipsa mundi
cohærentia conseruatione atq; administratione
docemur esse deū: cuius prouidentia oēs mundi
partes & initio constitutæ sint & in omni tēpore
administrentur: eo enim statu sunt quo cohære-
re nullo mō potuissent nisi moderatē diuina pro-
uidētia. Quonā enī pacto ad mundū pficiendū
Ignis Aqua Aër Terra cum constent ex diuersis
naturis inter seq; cōtrariis mutuo coniūgi aut co-
hære potuissent aut p̄manere nisi cōciliatione

ac societate ui diuina coniuncta extitissent eaq;
contineretur? Quid uero dixeris esse id cuius ui
ac prouidentia omnia cœlestia quæq; in aqua ae
re terraq; sint constituta sunt & ordinem suū di
stinctionemq; acceperunt. Si quis certe tantam
in stellis constantiam ordinem; tantam tam ua
riis cursibus in omni æternitate conuenientiam
temporum quæq; statis temporibus gignantur e
terra cogitauerit: statuatur necesse est a mente diui
na tantos naturæ motus gubernari. Quid id qđ
omnia moueat nonne artifex horum? quem uero
artificem potius esse dicemus q̄ eum qui cōdidit
hæc omnia & qui ut essent causa fuit. Neq; enim
tātam uim fortunæ tribuemus neq; dicemus tan
tum casum fortunamq; potuisse: sed cōcedamus
omnia hæc facta esse fortuito cuius fuit dispone
re singula & ordinare ut suis quæq; ordinibus di
stincta persisterent: sed hoc etiam dicamus fieri
potuisse fortuna. Attamen hi mihi respondeant
qui hæc dixerunt & quibus tam multa concedi
mus cuius uis sit in omni æternitate conseruare
custodire ac tueri hæc omnia his ratiōibus qbus
primū ipsa substiterūt: atq; ita moderari ut pma
nerēt & ex ea re salus & cōseruatio rerum omniū
nasceretur? Alterius certe erit q̄ casus aut fortu
næ: id autēz quid potius dixeris esse q̄ deū? Cum

itaq;
bus
atq;
no
eni
def
her
situ
pa
ra
lis
rit
tur
con
sen
lut
Qu
seu
qui
bile
hoc
is q
alte
fert
hi g
usq;

itaq; deum esse perspicuum sit pluribus rationi-
bus non est opus. Quæ uero sit eius substantia
atq; natura compræhendi id penitus & cognosci
non potest: incorpoream quidem esse constat: Id
enim quod infinitū est quod figura ac specie qd
definitione caret: quod sensu oculorum compræ-
hendi non potest: quod simplex quod incompo-
situm est corporeum esse non potest. Quo enim
pacto erit præstans quædam atq; excellens admi-
rabilisq; natura si circumscribi poterit & patibi-
lis sit: aut quonam modo id impatibile esse pote-
rit quod sit ex elementis compositum atq; cōcre-
tum: & quod necesse sit ut in ea rursus resoluatur
compositio enim principium est diffensionis: dif-
fensio separationis: separatio dissolutionis: disso-
lutio autem aliena est penitus a diuina natura.
Quod si qui dixerint corpus esse a materia omni
seiuñctum ut id quod a nonnullis phylosophis
quintum corpus dicitur: quod quidem impossi-
bile est: moueatur omnino necesse erit ut cœlum
hoc enim quintum corpus dicunt. quis itaq; erit
is qui hoc moueat: omnē enim quod mouetur ab
altero moueatur necesse est: quod uero motum af-
fert alicui ipsum quoq; aliūde agitari oportet: &
hi gradus motus in infinitum progrediētur quo
usq; deuenimus ad id quod ipsum non mouet

Ea igitur uis ex qua cæteris quæ mouentur fons
& principium oritur mouendi ipsa immobilis est:
quæ quidē est diuina natura. Quonā præterea
modo fieri poterit ut id quod moueatur non sit
loco circumscriptum. Soli igitur diuinæ naturæ
imobilitas est tribuenda quæ omnibus per imo-
bilitatez motum afferat: incorpoream igitur esse
confitendum est. Cum uero oporteat eum qui ue-
lit alicuius essentiam declarare non quid id non
sit sed quid sit explicare atq; ostendere: in deo id
nullo modo fieri potest: cū essentia eius penitus
explicari aut definiri nō possit. proprius uero &
conuenientius est omni definitione quæ ex rebus
constat subducta de deo facere ratiocinationem.
Nullum enim entium deus est nō ea ratione ut
non sit id est qui est: sed qd sit ultra oīa en-
tia: ultra ipsum præterea esse qui est. Si enim en-
tia cognosci atq; intelligi possunt: id certe quod
transgrediatur omnem cognitionem ultra essen-
tiam quoq; sit necesse est. & rursus quod ultra es-
sentiam etiam ultra omnem cognitionem erit, in-
finita est igitur diuina natura & comprahendi
non potest: & hoc tm̄ ipsius p̄cipi potest infinitas
atq; incomprahensibilitas: mente tamen ut um-
bra describitur atq; id qdem ualde tenuiter: non
ex his quæ in ipsa sunt sed ex his quæ circa ipam

sunt
pote
chri
tion
tife
ant
nus
qua
om
nec
Ea
ad
ten
rit
tan
esse
pra
tun
auc
Ait
mir
non
eue
ac p
trah
tern
præ

sunt: dei enim essentia penitus compræhendi nō
potest: sed ex similitudine ac magnitudine et pul
chritudine rerum creatarum analogice .i. rata ra
tione proportionis tenui quadam cognitione ar
tifex consideratur anteq̄ percipiatur effugiens: &
anteq̄ intelligatur elabens: ea de causa ut ait diui
nus ille Gregorius: Hæc hæctenus ut ea ratione
qua p̄cipi tenuiter pōt trahat ad se atq; alliciat:
omnino enim quod compræhendi non potest id
nec sperat aliquis se consequi posse neq; conatur
Ea uero ratōne qua incompræhensibilis est ut in
admiratione sit: quod uero admiremur plus op
temus: optatum uero purget: cum uero purgauerit
similes deo efficiat: qui cu; tales effecti simus
tanq̄ domesticis iam congregiatur. Deum itaq;
esse satis est declaratū cuiq; substantiam nec cō
præhendi aut percipi posse: unum uero esse tan
tum & nō plures hi qui sacris litteris fidem atq;
auctoritatem tribuerunt dubitare non possunt.
Ait enī deus: Audi israhel dominus deus tuus do
minus unus est. Eorū uero peruersitas qui fidem
non adhibuerunt ratōnibus est confutanda atq;
euertenda. Diuina natura ita bonitate sapientia
ac potestate cōstituta est ut ei nihil addi nihil de
trahi possit: carens principio & interitu sempit
terna incircumscripta & ut oīa uno uerbo com
præhendā omnibus rebus absoluta atq; perfecta

Quod cū ita se habeat illud orietur ut si plures dicamus eē deos: necesse sit differentiā in multis cōsiderari atq; cogitari. qđ si nulla differentia in his sit unum potius deum esse q̄ plures confitendum est; Sin uero differunt inter se ubi nam erit perfectio? Nam siue bonitate siue potestate aut sapientia siue tempore aut loco debilior aut inferior perfecto inueniatur nequaq̄ fuerit deus: Sin uero per omnia fuerit idētitas unum potius esse deum ostendit & non plures. Præterea si plures dii fuerint quonam pacto incircumscrip̄ta seruabitur diuina natura: nam ubi fuerit unus nequaq̄ esse poterit alter. qm̄ præterea modo a pluribus mūdus administrari poterit ac nō potius interire atq; corrūpi cū in his qui illū gubernāt dissensio cogitari atq; intelligi possit: differentia enī dissensioem inducit. Si uero dixerit quispiā unū quēq; alicui mūdi p̄ti præesse eāq; administrare Quid id quod constituit ordinauit ac distribuit unieuiq; ut suā partē ac munus tueret. id certe fuerit potius deus. Ex quo efficitur unū esse deū perfectum incircūscriptum oīum rez̄ procreatorum continentem omnia atq; administrantē. Ad has rationes illud etiam naturæ necessitate accedit monada dualitatis esse principiū. Hūc itaq; unum & solum deum uerbum habere necesse est

præterea omnia incircūscripta sunt

id ue
sista
bitu
sine
se g
tur
fun
bet
ext
per
qu
sol
bu
deu
fec
uer
qu
ma
cur
e m
ips
plu
ra u
ea q
ditu
ea u
seip

id uero cum habeat nulla ratione quod per se non subsistat habebit neque quod esse coeperit aut sit finem habiturum: non enim esse potuit ut deus unquam fuerit sine uerbo: uerum semper habet suum uerbum ex se genitum non ut uerbum in hominibus gignitur quod quidem non subsistit per se in aeraque diffunditur: sed quod uim subsistendi ex semet habet: id enim *uigens* appello: uigens: perfectum: extra ipsum deum non progrediens sed in ipso semper existens: ubi enim erit si fuerit extra ipsum? quoniam uero humana natura fragilis est & dissolui ac confici facile potest: ea de causa etiam uerbum humanum subsistere per seipsum non potest: deus uero cum sit semper & perfectus existat: perfectum & quod per seipsum subsistat habebit suum uerbum semper existens & uigens & omnia habens quaecumque genitor habeat. ut enim uerbum humanum e mente progrediens neque penitus idem est cum mente neque omnino alienum a mente: cum enim e mente sit aliud est praeter ipsam: cum uero mentem ipsam in apertum producat atque ostendat non amplius aliud est penitus praeter mentem: sed natura unum cum sit aliud est subiecto: sic & dei uerbum ea quidem ratione quod per seipsum subsistat diuiditur seiungiturque ab illo a quo hypostasim habet ea uero ratione quod declarat atque ostendat eadem in seipso que circa deum conspiciuntur idem est na

tura cum illo: ut enim quod est omnibus rebus perfectum atque absolutum in patre consideratur sic & in uerbo quod ex eo genitum est considerabitur. Oportet autem uerbum habere etiam spiritum: Nam & nostrum uerbum non expers est spiritus: sed spiritus quidem qui in nobis est alienus est a nostra essentia: aeris enim est attracti & effusi uicissitudo ad sustinendam ac conseruandam corporis molem necessaria. qui quidem spiritus eo tempore quo hominem aliquid pronūciare contigerit uox uerbi efficitur & uim uerbi in seipso declarat. In natura uero diuina simplici pura & ab omni compositione seiuncta spiritum quidem dei esse confitendum est: ea presertim de causa ne sit dei uerbum inferius & debilius nostro si spiritus illi desit qui in hominis uerbo est: cum uero is insit in natura diuina non est pietatis nostrae aut diuinae maiestatis existimare aliena aliqua uel atque externa in deum ingredi spiritum ut hominibus qui compositi sunt accidit: sed quemadmodum cum uerbum dei audimus non quod per seipsum non subsistat neque quod ex disciplina aut institutione aduenerit neque quod uoce preferat in aeraque effundat ac dissoluatur putamus: sed quod essentialiter subsistat quod operetur & omnipotens sit. Sic cum spiritum dei didicerimus eum qui uerbum consequatur eiusque declaret actionem non spiritum qui per seipsum non subsistat cogi-

temu
tus n
mur
tolle
habe
fiden
requ
neq
qd c
ad n
scdm
ta h
ad c
tien
nec
uer
pte
tate
run
one
Re
te d
per
rem
opti
plen
gra

temus. Ea enim ratione si ex similitudine spiri-
tus nostri eum qui in deo est talem esse suspicare
mur maiestas diuinæ naturæ nimia abiectio-
ne tolleretur: sed uim intelligamus quæ essentiam
habeat: quæ ipsa in seipsa in propria hypostasi cō-
sideretur quæ ex patre progrediatur & in uerbo
requiescat ipsiusq; uerbi sit demonstratrix: quæ
neq; separari neq; seiūgi a deo in quo est & a uerbo
quod cōsequitur possit: quæ neq; redigi neq; refundi
ad nihilū possit: sed quæ ad similitudinem uerbi
scdm hypostasim sit: quæ uigeat: quæ in seipsa ui-
tā hēat: quæ opetur: quæ semp bonū uelit: quæq;
ad omne ppositū ac cōsiliū cōuenientē ac cōsen-
tientē habeat cū uolūtate uim: & p̄cipio careat
neq; sit finē habitura. Neq; enī unq̄ defuit patri
uerbū neq; uerbo spiritus: Atq; hac ratione pro-
pter eam quæ est natura in diuinis personis uni-
tatem gentilium tollitur error qui plures uolue-
runt esse deos: Per uerbi uero ac spiritus suscepti-
onem iudæorum confutatur insania. Hæc habui
Reuerendissimi domini quæ breuiter de trinita-
te dicerem. Hunc itaq; deum in tribus distinctis
personis sed una essentia consistentem & uene-
remur semper & colamus. Cultus autem dei est
optimus idemq; castissimus atq; sanctissimus
plenissimusq; pietatis ut eum semper pura inte-
gra incorrupta & mente & uoce ueneremur;

& cum omni creatura glorificemus: unam essen-
tiam: unam diuinitatem: unam uirtutem: unam
uoluntatem: unam operationem: unū principiū:
unū dominatū: unū regnū: unam potestatem in
tribus perfectis hypostasibus inconfuse unitis &
inseparabiliter distinctis cognitam & cultā uno
cultu creditam & ueneratam ab omni ratōnabili
creatura patrem filium & spiritum sanctum qui
simul æternaliter uiuunt & regnant per infinita
sæcula sæculorum.

Item xvij

Ad A
clēse
protbo
onī: in

Of
S
medioc
relectu
petaf.
pia in
curren
ret: au
gus p
crozū
conten
quouis
litem.
ficanti
salus.
bito na
bis re
uit. D
morte
pientia
pes: du
nerē: a
perfect
prouin
quotā p
admon
de myst
cōritiō